

SAT-2B.312-1-NS-01

ARCTIC IN THE FOCUS OF THE GEOPOLITICAL DYNAMICS IN THE 21ST CENTURY: THE CASE WITH GREENLAND

Krasimir Koev, PhD

Department of Security

Faculty of Law

University of Ruse

8, Studentska St, Ruse 7017

e-mail: kgkoev@uni-ruse.bg

Abstract: *The paper tries to answer the question why the Arctic is one of the most contested regions of the 21st century. This question became topical after U.S. President Donald Trump's proposal to purchase Greenland from Denmark in 2019. The paper explores the dynamics of the relationships between the United States, Greenland, and Denmark caused by the cited proposal and discusses serious topics like sovereignty, international security and resource management. It also focuses on the role of the global players like Russia and China trying to shift the balance of power in the High North. An interdisciplinary methodology is used in the paper: public discourse (media) analysis, and document review.*

Keywords: *Arctic, Greenland, United States, Denmark, Sovereignty, International Law, Geopolitics, Security. JEL Codes:* N40

ВЪВЕДЕНИЕ

В историята на международните отношения са известни малко региони, които толкова ясно концентрират глобални интереси, като Арктика. Възприемана досега като изолиран и политически второстепенен регион, през 21 в. Арктика, и в частност Гренландия, се превърна в стратегическо поле на конкуренция, като за това играят роля следните фактори:

-*Климатичните промени* - топенето на ледовете откри нови морски маршрути (Северозападен и Североизточен проход), а чрез това и достъп до минерални и енергийни ресурси. Новите маршрути намаляват разстоянието между Азия и Европа с хиляди километри.

-*Факторът сигурност* - Арктика е зона, където се преплитат интересите на САЩ, Канада, Русия, Китай и държавите от Северна Европа.

-*Международно право и суверенитет* - специфичната международноправна рамка (UNCLOS - United Nations Convention on the Law of the Sea, Арктическият съвет) създава сложна мрежа от претенции и отговорности.

Цел на настоящата разработка е опитът за отговор на въпроса защо Арктика е един от най-оспорваните региони през 21 век, като се дискутират геополитически въпроси като международна сигурност, суверенитет и управление на ресурси. За емпирична база на изследването служи казусът с Гренландия, който в последно време е една от най-дискутираните теми в международен план.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Стратегическите интереси към Арктика, и в частност към Гренландия, не са нов факт на международната сцена поради следните обстоятелства:

- Гренландия е най-големият остров в света, стратегически разположен между Северна Америка и Европа, на входа към Арктика и Северния Атлантик.

- Островът е богат на природни ресурси (редкоземни елементи, въгледороди, минерали).

- Територията на острова се възприема като възможност за контрол върху арктическите морски пътища, появяващи се поради изменението на климата.

- Въпреки че Гренландия е автономна територия в рамките на Кралство Дания, островът играе все по-голяма роля в конкуренцията между великите сили (САЩ, Русия, Китай).

Американските интереси към Гренландия датират още от 19 век, когато държавният секретар на САЩ Уилям Сюрд, архитект на закупуването на Аляска, разглежда Гренландия като част от по-широка арктическа и северноатлантическа стратегия.

След като нацистка Германия окупира Дания през 1940 г., САЩ поемат отговорността за отбраната на Гренландия. През 1941 г. САЩ подписват споразумение с посланика на Дания в изгнание, което им позволява американски военни бази, летища и метеорологични станции в Гренландия. По този начин се установява първото дългосрочно военно присъствие на САЩ в Гренландия и се откроява значението на острова за трансатлантическата отбрана. (Karlsson, 2006)

През 1946 г. Съединените щати официално предлагат злато на стойност 100 милиона долара за закупуване на Гренландия от Дания. Дания отхвърля предложението, но разрешава продължаващ достъп на американските военни. Предложението отразява териториалната логика на Студената война, където придобиването на територии все още се разглежда като легитимен геополитически инструмент. (Karlsson, 2006)

В епохата на Студената война от 50-те до 80-те години на 20 век Гренландия придобива ключово значение за арктическата отбранителна стратегия на САЩ. Авиобаза Туле (сега космическа база Питуфик) е създадена през 1951 г. Територията на острова е интегрирана в системата за ранно предупреждение за балистични ракети на САЩ. През 60-те години е създаден проектът „Леден червей“ (ICEWORM) - секретен план за разполагане на ядрени ракети под ледената шапка на Гренландия, но по-късно проектът е изоставен. В резултат на тези действия Гренландия функционира като стратегическа военна платформа, дори без официален суверенитет на САЩ. (Karlsson, 2006)

През 2019 г. президентът Доналд Тръмп предлага да закупи Гренландия. Предложението е коментирано в ироничен тон от медиите, но подчертава стратегическото значение на острова за САЩ и предизвиква реакция от Дания, Гренландия и Канада. Предложението на Тръмп е несъвместимо с международното право, но показва как правото може да бъде използвано като инструмент за политическа реторика. Това предложение, привлякло отново световното внимание към стратегическата стойност на Гренландия, е символ на възраждането на „териториалната логика“ в глобалната политика.

Гренландия е важна в стратегическо отношение за САЩ по следните причини:

- Богати запаси от редкоземни метали, уран и въгледороди, които бяха посочени и по-горе.
- Позицията ѝ между Северна Америка и Европа, която я превръща в „геополитическа котва“ в Северния Атлантик.
- Американската база в Туле е критичен елемент от системата за противоракетна отбрана и наблюдение на САЩ. Според датския анализатор Петер Ернствед Расмусен тази база е „най-външното око на американската отбрана“. Това е мястото, където американците могат да открият изстрелване, да изчислят траекторията и да активират своите системи за противоракетна отбрана (Wilson Center, 2020).

-Руската милитаризация на Арктика. Русия милитаризира Арктика чрез нови бази и ледоразбивачи. Страната съчетава военни действия със символна политика (например „забиването“ на знаме на морското дъно през 2007 г.).

-Икономическо и научно присъствие на Китай в Гренландия. Китай се самоопределя като „почти арктическа държава“ и разширява присъствието си там. През 2018-19 г. Китай предлага да инвестира в гренландски летища и минно дело, но САЩ реагират с дипломатически натиск и предлагат финансова помощ, за да предотвратят китайското проникване.

За да постигнат стратегическите си цели и да неутрализират опитите за влияние от страна на други държави, САЩ предприемат редица действия, сред които: повторно отваряне на консулство на САЩ в столицата на Гренландия Нуук през 2020 г. (U.S. Department of State, 2020), увеличаване на икономическата помощ и финансирането за развитие, засилване на сътрудничеството в областта на сигурността с Гренландия и Дания.

През периода 2024 – 2026 г., с идването отново на власт на президента Доналд Тръмп, се възобновява американският интерес за придобиване, контрол или притежаване на Гренландия.

По-долу, на базата на анализ на медийни публикации, са обобщени реакциите на Гренландия, Дания, ЕС, НАТО, ООН и др. срещу политиката на Тръмп спрямо Гренландия. (BBC News; The Guardian; New York Times; Euronews)

• **Реакция на Гренландия.** Гренландия развива автономия от 2009 г. и се стреми към пълна независимост. Гренландците възприемат идеята за „продажба“ на острова като незначителна на

идентичността им. Гренландските лидери от различни партии последователно отхвърлят всяка идея, че Гренландия може да бъде продадена или отнета от САЩ, като поставят акцент върху на суверенитета и самоопределението. В началото на 2025 г. министър-председателят на Гренландия Муте Буруп Егеде заявява ясно: „Гренландия е наша. Не сме за продажба и никога няма да бъдем за продажба.“ Той подчертава, че решенията за бъдещето на Гренландия трябва да се вземат от самите гренландци. През януари 2026 г. правителството на Гренландия отново заявява, че няма да приеме превземане от САЩ „при никакви обстоятелства“ и търси защита в рамките на НАТО, а не чрез едностранни действия на САЩ (AP News, 2025; The Guardian, 2026).

• **Реакция на Дания.** Датското правителство ясно заявява, че Гренландия не е за продажба и отхвърля идеята за анексиране от САЩ. Министър-председателят Мете Фредериксен заявява по време на официални посещения и в публични изявления: „Не можете да анексирате друга държава“. Тя настоява, че суверенитетът на Гренландия трябва да се уважава и че САЩ трябва да работят чрез сътрудничество, а не чрез принуда. Дания потвърждава, че всяка промяна в статута на Гренландия ще изисква както съгласието на Гренландия, така и конституционна поправка съгласно датското законодателство. Въпреки че Дания поддържа силно стратегическо сътрудничество със Съединените щати, тя настоява, че териториалният суверенитет не може да бъде разменян и трябва да се решава чрез правни и демократични процеси, включващи институциите на Гренландия. (Fox News, 2025)

• **Реакция на ЕС и европейски лидери.** В редица изявления в медиите лидерите на ЕС и на държавите членки изразяват твърда позиция по отношение зачитането на териториалната цялост и суверенитет на Гренландия и заявяват подкрепа за юрисдикцията на Дания над Гренландия. Те поставят акцент върху международното право, напр. спазване на принципите в Устава на ООН и по-специално принципа на самоопределение, според който териториите не могат да бъдат обект на сделки без съгласие на населението. Освен това ЕС се позовава на член 42.7 от договора за ЕС относно задълженията за отбрана, ако бъде нападната страна член на ЕС. В конкретния случай дори косвени заплахи за териториалната цялост на Дания биха предизвикали подкрепа. (European Commission, 2025; Euronews, 2025)

• **Реакция в рамките на НАТО.** Липса на официални изявления от страна на ръководството на алианса, но позициите на европейските членове на НАТО ясно изразяват: подкрепа за суверенитета на Дания (член на НАТО), загриженост, че насилствена териториална промяна сред съюзниците от НАТО би подкопала алианса, необходимост от обсъждане на задълженията за колективна отбрана съгласно договорните разпоредби, ако суверенитетът бъде нарушен.

• **Реакция на ООН.** Липса на пряка резолюция на Съвета за сигурност на ООН относно изявленията на Тръмп. Въпреки това много международни анализатори се позовават на нормите в Устава на ООН, за да противодействат на реториката за териториално придобиване. Те цитират Член 2(4) (забрана за употреба на сила), нормите за суверенно равенство и териториална цялост, необходимостта от самоопределение, особено когато хората от дадена територия настояват за това.

Изброените институционални и лидерски реакции в медиите заедно с техния основен фокус са обобщени в Таблица 1 по-долу.

Таблица 1

Институционални реакции срещу политиката на Тръмп спрямо Гренландия, обобщени на базата на анализ на медийни публикации

Институция	Реакция	Фокус върху
Институции на ЕС	Защита на суверенитета	Териториален интегритет и международно право
Европейски лидери	Солидарност с Дания и Гренландия	Респект към правото на населението на Гренландия да се самоопредели

НАТО (без официална позиция на ръководството; позиции на страни членки)	Загриженост за кохезията в алианса	Правни норми за колективна отбрана
ООН - индиректно (без официална позиция на Съвета за сигурност)	Позоваване на принципите на Устава на ООН	Неизползване на сила
Китай и други държави	Критика на едностранните действия	Мирно сътрудничество

Както може да се проследи в таблицата, общият тон на институционалните реакции относно политиката на президента Тръмп спрямо Гренландия е критичен и призовава за съблюдаване на суверенитета на Гренландия и спазване на международните правни норми.

Тъй като казусът е в развитие и в началото на 2026 г., е трудно да се предвидят възможните сценарии за неговото разрешаване, но е важно да се обобщи, че бъдещите политики по отношение на Арктика, и в частност Гренландия, трябва да са насочени към:

- Институционално сътрудничество в рамките на Арктическият съвет.
- Правни механизми за ясно дефиниране на претенции.
- Механизми за участие на местните общности.
- Устойчиви екологични стандарти.

Начинът, по който ще се приведат в действие тези политики, ще оформи международната сигурност и ред за десетилетия напред

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Гренландия, и като цяло Арктика, е символ на новата геополитическа реалност, в която територията функционира едновременно като физически ресурс, символ на суверенитет и арена за хибридно съревнование.

За САЩ Арктика е ключова за военна сигурност, икономически интереси и контрол над морските маршрути. За гренландците този геополитически казус е въпрос на идентичност и суверенитет. За международната общност казусът е тест за способността на международното право да управлява конфликти и предизвикателства.

Казусът с Гренландия е изпитание за единството на НАТО и предопределя бъдещите отношения на ЕС със САЩ.

REFERENCES

AP News. (2025, March 6). Greenland’s prime minister says island isn’t for sale as Trump seeks control “one way or the other”. **AP News**. <https://apnews.com/article/greenland-trump-denmark-58b285e03856f660f5e976565a05d681>

Dodds, K. (2019). *Geopolitics and the Arctic: The scramble for resources, security and sovereignty*. Bloomsbury.

Dodds, K. (2019). Geopolitics, ice and icebergs: Greenland and Arctic strategy. *International Affairs*, 95(4), 891–909

Euronews. (2025, July 7). Trump’s threat over Greenland isn’t over and done yet, warns Danish foreign minister. **Euronews**. https://www.euronews.com/my-europe/2025/07/07/trumps-threat-over-greenland-isnt-over-and-done-yet-warns-danish-foreign-minister?utm_source=chatgpt.com

European Commission. (2025, January 8). *Wait and see: Brussels keeps mum over Trump’s military threats against Greenland*. **Euronews**. https://www.euronews.com/my-europe/2025/01/08/wait-and-see-brussels-keeps-mum-over-trumps-military-threats-against-greenland?utm_source=chatgpt.com

Fox News. (2025, March 28). *Danish prime minister gives blunt message to Trump: “Greenland is not for sale.”* **Fox News**. <https://www.foxnews.com/politics/danish-prime-minister-has-blunt-message-trump-greenland-not-sale>

Karlsson, T. (2006). *The History of Greenland: From Vikings to Modern Colonialism*. University of Manitoba Press.

Krasner, S. (1999). *Sovereignty: Organized hypocrisy*. Princeton University Press.

Lackenbauer, P. W. (2020). *Canada and Arctic security in the twenty-first century*. Springer.

Østhagen, A. (2020). *Coast guards and ocean politics in the Arctic*. Palgrave Macmillan.

Rahbek-Clemmensen, J. (2021). Greenland and US security policy: The politics of geopolitics. *Arctic Review on Law and Politics*, 12(1), 1–22.

Reuters. (2026, January 12). European commissioner says US military takeover of Greenland would spell the end of NATO. **Reuters**. <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/european-commissioner-says-us-military-takeover-greenland-would-be-end-nato-2026-01-12>

Reuters. (2026, January 7). Greenland belongs to its people, has full EU support, says EU's Costa. **Reuters**. https://www.reuters.com/world/europe/greenland-belongs-its-people-has-full-eu-support-eus-costa-says-2026-01-07/?utm_source=chatgpt.com

The geopolitics of a changing Arctic. https://www.sipri.org/sites/default/files/2019-12/sipribp1912_geopolitics_in_the_arctic.pdf

The Guardian. (2026, January 12). Greenland says it cannot accept US takeover “under any circumstances” and is boosting defences. **The Guardian**. <https://www.theguardian.com/world/2026/jan/12/greenland-cant-under-any-circumstances-accept-us-takeover-and-is-boosting-defences>

U.S. Department of State. (2020). Reopening of the U.S. Consulate in Nuuk. <https://2017-2021.state.gov/statement-by-secretary-pompeo-on-the-opening-of-u-s-consulate-nuuk/>

Wilson Center, Polar Institute. (2020). The United States and Greenland: Strategic interests in the Arctic. <https://www.wilsoncenter.org/video/new-arctic-landscapes-security-commodities-communities>.

Докладът отразява резултати от работата по проект No 2025-ЮФ-01, финансиран от фонд „Научни изследвания“ на Русенския университет.“